

*VIKTIGA HÅLLPUNKTER I STATENS BIOGRAFYRÅS - DEN SVENSKA
FILMCENSURENS - HISTORIA 1911 - 2000*

1896 - Filmvisningar börjar i Sverige. Den lokala polisen vakar över ordningen vid visningarna och över innehållet i filmerna.

1905 - Överståthållarämbetet i Stockholm utfärdar vissa riktlinjer mot sådant som strider mot sedligheten, förbud mot att visa mord, rån eller andra svårare brott på filmduken samt, beträffande barn, förbud mot att visa sådant som kan "uppväcka känsla av skräck eller fasa" eller på annat sätt vara olämpligt.

1909 - Regeringen tillkallar tre sakkunniga att utreda frågan om enhetlig filmcensur.

1911 - På grundval av denna utredning beslutar riksdagen om statlig filmcensur för filmer som visas offentligt. Statens biografbyrå inrättas med uppgift att förbjuda filmer eller delar av filmer som kan anses "strida mot allmän lag eller goda seder eller eljest kan verka förråande, upphetsande eller till förvillande av rättsbegreppen", bland annat skräckscener, självmord och grova förbrytelser. Åldersgräns 15 år sätts för att skilja det barnförlåtna från det barnförbjudna. Biografbyrån skall för den yngre publiken förbjuda sådant som är ägnat att "skadligt uppjaga barns fantasi eller eljest menligt inverka på deras andliga utveckling eller hälsa". Undantag från förhandsgranskning görs för journalfilm som visas inom tio dagar från de skildrade händelserna.

1914 - En ny bestämmelse införs rörande rikets försvar och säkerhet, innebärande förbud för sådant som kan anses "olämpligt med hänsyn till rikets förhållande till främmande makt" eller som ger upplysning om förhållanden inom krigsmakten på ett sådant sätt att rikets försvar kan skadas.

1929 - Biografbyrån ges rätt att föreskriva enbart manlig respektive enbart kvinnlig publik vid vissa filmföreläsningar.

1932 - Riksdagen fattar beslut om en viss utvidgning av definitionen av offentlig filmföreställning, för att förhindra att bestämmelserna om förhandsgranskning kringgås.

1935 - Riksdagsmotion framläggs med krav på skärpt filmcensur när det gäller politisk propaganda, sedlig förfälskning och liknande. Motionen avslås av riksdagen.

1938 - Riksdagsmotion framläggs med krav på skärpt filmcensur, bland annat med hänvisning till gangsterfilmens brutaliserande, förytligande och fördummande inverkan och med krav på förankring av censurbesluten i "en representativ församling av de offentliga och frivilligt verkande krafterna i folkuppfostrans och bildningsarbetets tjänst". Motionen avslås av riksdagen.

1949 - En utredning om förhandsgranskningen tillsätts.

1951 - Utredningen, 1949 ÅRS FILMKOMMITTÉ, lägger fram sina förslag: Tiden anses inte mogen att avskaffa vuxencensuren som bör bedrivas efter samma principer som hittills, med särskild betoning på att hänsyn skall tas till de konstnärliga

kvaliteterna i filmerna, förslag om inrättande av ett granskningsråd som skall höras i tveksamma fall, förslag om nya åldersgränser vid 11 och 16 år (den senare att ersätta 15-årsgränsen).

1954 - Regeringen lägger fram en proposition om bibehållen vuxencensur, inrättande av ett granskningsråd och en ny åldersgräns vid 11 år. Riksdagen beslutar om ett granskningsråd men avslår förslaget om 11-årsgräns. 15-årsgränsen förblir den enda gällande.

1959 - Regeringen lägger på nytt förslag om införandet av 11-årsgräns och nu beslutar riksdagen i enlighet med förslaget. Biografbyrån gör ett ingrepp enligt det utrikespolitiska kriteriet, som skall visa sig vara det sista i sitt slag.

1964 - Regeringen tillsätter en ny filmcensurutredning.

1969 - Filmcensurutredningen framlägger sina förslag i betänkandet FILMEN - CENSUR OCH ANSVAR: Vuxencensuren bör avskaffas. Åldersgränserna bör förbli 11 och 15 år, en filmnämnd bör skapas bestående av dels experter inom barnpsykologi och liknande, dels lekmanaledamöter, att ersätta Biografbyrån när det gäller beslut om dessa åldersgränser, en filmansvarighetslag bör stiftas. Utredningens förslag föranleder dock inga regeringsförslag och inga beslut.

1971 - Den särskilda lagstiftningen beträffande sårande av tukt ocl. sedlighet avskaffas, "sexvallen bryts".

1972 - Riksdagen beslutar att inrätta Statens barnfilmnämnd som en rådgivande organ för Biografbyrån beträffande filmer för publik under 15 år, som en parallell till Statens filmgranskningsråd för vuxenfilmerna.

1977 - Regeringen tillsätter yttrandefrihetsutredningen med direktiv att bland annat förutsättningslöst pröva frågan om vuxencensurens existens, dock med förbehållet att censurprövning av filmer för publik under 15 år skall vara kvar. I uppdraget ingår också att pröva möjligheten av efterhandsingripande mot pornografi och våldsförställningar samt att överväga likställighet i behandlingen av biografifilm och videogram för enskilt bruk.

1978 - Riksdagen fattar beslut om ytterligare en åldersgräns, vid 7 år.

1981 - Riksdagen beslutar om lagstiftning med förbud mot försäljning och uthyrning av videogram med skildringar av verklighetstroget våld till personer under 15 år.

1982 - Riksdagen beslutar om lagstiftning med förbud mot försäljning och uthyrning till allmänheten av videogram med rått eller sadistiskt våld, om inte spridandet kan anses försvarligt med hänsyn till framställningens syfte och sammanhang.

1984 - Yttrandefrihetsutredningen framlägger sina förslag i betänkandet VÄRNA YTTRANDEFRIHETEN. Förslagen innebär obligatorisk förhandsgranskning av biografifilm för alla åldrar, obligatorisk förhandsgranskning av videogram för publik under 18 år, ny vuxengräns vid 18 år för biografifilm. Vidare innebär förslagen att Biografbyråns utlåtanden om biografifilm för publik över 18 år inte skall vara juridiskt

bindande utan vägledande, med möjlighet till åtal i efterhand mot filmer som anses strida mot en särskild ny lagparagraf om kriminalisering av vissa typer av våldsskildringar på film. Därtill föreslås att Biografbyrån ges i uppgift att på eget initiativ selektivt granska videogram för publik över 18 år, att avge utlåtanden över dessa och att generellt övervaka utbudet och efterlevnaden av byråns rekommendationer.

1985 - På regeringens förslag beslutar riksdagen följande: filmcensurans verksamhet fortsätter som hittills med undantag för att kriterierna om skada för försvaret och utrikespolitiska hänsyn försvinner samt att all förhandsgranskning av reklamfilm avskaffas. Videogram för offentlig visning skall obligatoriskt förhandsgranskas medan videogram för enskild bruk kan förhandsgranskas om distributören så önskar och godkända videogram är skyddade mot risk för åtal enligt videovåldslagen. Denna lag bibehålls och dess formuleringar skärps något för att komma i närmare överensstämmelse med Biografbyråns gällande praxis enligt kriteriet "förråande inverkan".

Regeringen tillsätter också en enmansutredning med uppdrag att överväga möjligheterna till allomfattande obligatorisk förhandsgranskning av videogram, att se över hela gällande biografafförordning inklusive åldersgränserna och att utvärdera den lag om begränsad granskning av videogram som avses träda i kraft från 1986.

1987 - Utredningen, som antagit namnet Våldsskildringsutredningen, lägger fram rapporten VIDEOVÅLD i departementsserien, inte som ett slutligt betänkande utan snarare ett underlag för en allmän debatt i samhället, inklusive alternativa förslag för att förhindra spridning av vissa våldsskildringar i videogram.

1988 - Våldsskildringsutredningen lägger fram betänkandet VIDEOVÅLD II - FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER med bland annat tre konkreta förslag: att straffet för grova fall av spridande av olaga våldsskildring skärps, att Biografbyrån får en tillsynsfunktion för att övervaka distributionen av hemvideogram samt att barn i vissa fall i sällskap med vuxna skall få tillträde till biografafforeställning trots att de inte uppnått den aktuella åldern.

1989 - Våldsskildringsutredningen lägger fram sitt tredje betänkande, CENSURLAGEN - EN MODERNISERING AV BIOGRAFFÖRORDNINGEN med ett antal konkreta förslag utifrån resonemangen i VIDEOVÅLD II: enda återstående kriterium vid bedömning av filmer från 15 år skall vara "förråande inverkan", särskild ny regel i sekretesslagen om film som befinner sig hos Biografbyrån för granskning, att Biografbyrån liksom tidigare skall arkivera enbart de delar av filmer som inte godkänts samtidigt med en viss utvidgning av skyldigheten att lämna pliktexemplar till Arkivet för ljud och bild (ALB); vidare förslag om att regeringen inte längre skall vara överklagningsinstans utan ersättas av en särskild besvärdsnämnd med allsidig sammansättning, att både filmgranskningsrådet och barnfilmnämnden avskaffas och ersätts med en möjlighet för Biografbyrån att inhämta yttrande från vem som helst som anses tillföra sakkunskap, att Biografbyrån får en ny tillsynsfunktion utförd av personer som får särskilda befogenheter gentemot videodistributörer och detaljister.

1990 - Regeringen framlägger en proposition som förutom vissa av utredningens förslag också innefattar ett bredare åtgärdsprogram med följande inslag: utbildning och information, satsning på kvalitetsfilm och kvalitetsvideogram, stöd till frivilliga krafter

mot skadliga våldsskildringar, aktiv tillsyn och kontroll av videomarknaden genom förbättrad registrering av videogram och även registrering av distributörer och detaljister inom videohandeln, en ny lag om granskning och kontroll av filmer och videogram att ersätta biograförordningen, straffskärpning för distribution av olaga våldsskildring och inrättande av ett råd mot skadliga våldsskildringar. Slutligen föreslogs också att överklagningsärenden skulle hanteras av kammarrätten i Stockholm, vid sådana mål förstärkt med viss särskild sakkunskap inom film och beteendevetenskap. Riksdagen antog förslagen som trädde i kraft 1 januari 1991.

1993 – Det nybildade rådet mot skadliga våldsskildringar lägger, enligt sina direktiv, fram förslag om införande av en ny åldersgräns vid 18 år samtidigt med avskaffande av obligatorisk förhandsgranskning för filmer med 18-årsgräns. Detta förslag ledde dock inte till någon åtgärd från regering eller riksdag.

1990-talet i övrigt – Vissa riksdagsbeslut fattas om justeringar i lagstiftningen i detaljfrågor, som till exempel granskningsavgifternas nivå samt i ett fall med innebörd att filmer som visas inom ramen för ett museums ordinarie verksamhet undantas från förhandsgranskning.